JÁNOSI ZOLTÁN

KISEMBEREK TÜSKÉS, VAD FÉNYBEN

Győry Domonkos: Anyám sírása halkul. *Pont Kiadó, Bp., 2021*

Mi késztethet arra egy jogászi végzettséggel rendelkező, szakmájában, tudományágában – a közművelődés területén – országosan ismert szakembert, hogy félig titkon, szemérmesen, valódi nevén a háttérben maradva, Győry Domonkos néven immár harmadik szépirodalmi kötetét adja közre? Alighanem semmi más, mint a mostanában éppen kereken ötvenöt esztendős szerző irodalom iránti vonzalma, szeretete, a próbatétel kihívása és az a – minden tollat fogónak – elemi szándéka, amely az addigiakhoz képest új látószöget, addig nem érzékelt rálátási, közelítési sávokat akar nyitni a világra. Sikerült-e mindez a jelen kötetével Győry Domonkosnak, aki első (kisregényt, kisprózákat és színdarabokat tartalmazó) könyve (*Profán*) és ezt követő regénye (*Hölgy alulnézetből*) után *Anyám sírása halkul* címet viselő, a Pont Kiadónál 2021-ben kiadott kötetében csaknem kéttucatnyi új rövidprózai munkáját adja közre?

A két fejezetre tagolt kötet két tágabb tematikai kört jelez, noha alapvonásaikban mély összeköttetések vannak a két egység tartalomszálai között. Ennek a kapcsolatmezőnek a főbb varratait a második (az *Anyám sírása halkul* című) részben az igen erős, és nem is leplezett önéletrajzi vektorok, az elsőben (az *Originál* címet viselőben) pedig a szerző többségében saját élményeiből, találkozásaiból, sorstapasztalataiból származó tárgyai, alakjai és ezek szemléletének közös módszerei adják. Vagyis az írói személyiség szereplőként, narrátorként vagy mediátorként olyan nyomatékosan van jelen ezekben az írásokban, hogy a főképp kisvárosi mikrovilágokat festő első fejezet és a családi emlékeket átszűrő második egység az alkotói én mindenütt közvetlen, erős jelenléte miatt nyugodt szívvel egyetlen elemzési térbe vonható.

A könyvben középpontba állított főhősök többnyire kisemberek, kisszerű környezetben, helyzetekben és célokkal, de számukra mégis a lét totalitását adó világban. Olyan halandók, akik néhány közvetlenebb rokonuk, ismerősük látótávolságát kivéve ismeretlenül és némán, a „nagy tömeg", a társadalmi masszívum egyik parányi tagjaként léteznek csupán, még ha olykor feltűnni akaró különcök is. Akik esendőek, árvák, szegények, miniatűr vágyaikban is folyton orra buknak, ki- és felhasználhatók, s akiket gyakran törvénytelenségekre vagy tiltott utakra lépésre vesznek rá főnökeik vagy csábítóik, családi létük ingatag talajon áll, és akik folytonosan kifelé vágyakoznak a vállukról levethetetlen világból. Ez a kilátástalanság olyan erős ketreceket von e szereplők akarata köré, hogy minden jobbra, szebbre vagy egyszerűen másra vágyakozásuk kisszerű és értelmetlen, jelentéktelen fordulatokba fullad: „Huszonöt évvel később nyugdíjban leszek, a kertet eladom a feleségem halála után, a közeli étteremből hordom az ebédet, nem lesz, ki csirkehátat rántson, mert ilyennel akkor már senki nem foglalkozik" – foglalja össze a könyv egyéb írásaira is többségében érvényes sorsperspektívát *Az iparos* főhőse. Az esendő, a szerencsétlen, a boldogságra vágyó, a szeretethiányos kisember drámája, sorshiányai, szűk távlatai, a társadalom peremén csellengő, jobbra érdemes figurák életepizódjai a szerző tollán plasztikus, a realitásból szinte tömör létminőségjelképekké alakított létfordulatokat

A BUSZ (BARBÈS ROCHECHOUART II.) - RÉSZLET
OLAJ, VÁSZON, 80x120 CM, 2008

mutatnak fel az olvasónak. Villanófényszerűen sugározzák át a magyar mélyvilág és a „felsőbb" világ közötti (többnyire szürkének képzelt) köztes teret, vagyis az írói oknyomozások centrumát, ahonnan fölfelé talán sohasem, lefelé annál gyakrabban vezet az út. (*A haver, Originál, a félhelyes*)

A kisember látószöge eleve a novellák elemi, legtöbbször a szétfoszló reményekkel opponáló ábrázolástechnikai távcsövét adja. Ez nemcsak a megjelenített emberi helyzetek, környezeti tárgyak, jellemek belülről történő fényképezésében tükröződik, hanem a leírásoktól, az elbeszélő részektől kezdve a jellemfestésekig és a dialógusokig teljes mértékben áthatja az írói nyelvet. „Döntsd bele a barackot a sörbe, úgy jobb lesz, figyeld, haver, milyen választékosan beszélek, ott kúrtam el, hogy hazatelepültem… valamikor folyékonyan olvastam franciául, sőt verset is írtam, igaz, egyiket közölte a megyei lap… aztán pár napja hamis tanú lettem, legalábbis alátámasztottam csutori sztoriját (…) ott álltam mögötte, mint valami király mögött a kibaszott udvaronca, csakhogy nem nálam volt a kincsesláda kulcsa (…) most azért sírok-e lógó takonnyal, mert eladtam a lelkem, vagy azért, mert átvertek az üzleten?" – monologizál a kötet tipikus aspektusát koncentrálva szavaiba *a félhelyes* főhőse. E monológok jelentős részben ugyanakkor nem egyszemélyes, magányos környezetben hangzanak el, hanem vagy valamilyen „haveri" körben, vagy egy párbeszéd illuzionáris feleként, még ha válasz ritkán érkezik is rájuk. (*Tunguz-meteor*) A monológ-betétek, a beszélő önmaga sorsának értelmezésére vagy emléksorainak megidézésére szánt, féldialógus beszédszövegek ezért az egyik legfőbb stilisztikai és prózapoétikai arcát szabják meg Győry Domonkos rövid elbeszéléseinek. Igen gyakran ezekbe az epikai formátumokba tömöríti a környezetrajzot, a múlt eseményeit, történéseit, a főszereplő jellemvonásait, szemléletét, életjegyeit, pszichés állapotát. A monológokat sokszor a jelen levő vagy elképzelt másik személyhez szóló kiszólások vagy párbeszédekbe forduló szövegszerkezetek kísérik. Bennük és a dialógusokban – főképp a szleng, az argó, a hivatali nyelv tudatosan beépített elemei révén – nyelvi síkon is e kisvilágok sorsérzékelése, útkeresése és sorstörései tárulkoznak fel. Műfaji szempontból a főképpen ezekbe a nyelvi struktúrákba öntött kisemberi világtartalmak – távolabbról a csehovi, a mikszáthi örökséget hordozó – rövid novella, a tárca, a karcolat, az egyperces, sőt olykor a verspróza keretei között öltenek epikai alakzatot. A tengődő, a megváltatlan világ kifejezésének során olyan, szűkszavú, lekerekített, mégis sorskoncentráló és drámai alkotásokat teremtve, mint a könyv egyik legemlékezetesebb művét adó *Apám szemével*, továbbá az *Annuska álmodik***,** a *Retro* vagy az *Originál* című munkák. Rövidségében hasonló szintetikus vonásokat hordoz *Az apa* című, egy régi fotó alapján született, mikroéletképet adó s a prózavers felé hajló írás, amely a szerző édesapja életének utolsó szakaszát idézi meg, egymásba hajlítva, törve a szereplők eltérő látómezőit és a különböző idődimenziókat.

Miközben az alanyiság és ezen át az autobiografikus tematika és élménykör domináns ívét adja a kötet tárgyainak és aspektusainak, ez a – mindössze száztizenkét oldalas könyvben elhelyezett – huszonegy novella a létperemekre irányított szemléleti célzógömb ellenére is társadalmi rétegek, embertípusok, korosztályok, nemek, foglalkozások képviselőinek gazdagabb sorát eleveníti meg. Miniatűr helyszínei, félresodort szereplői összeadódva ezért önmaguk egyedi esélyeinél jóval átfogóbb körképet festenek a konkrét miniuniverzumokból szintetizálódó életközeg múltjáról, jelenéről, jellegzetes figuráiról és tragédiáiról. Csupán emberalakjaira nézve: szerepel műveiben az irodalomba kapaszkodni képtelen költő (*A haver*), megjelennek bennük munkások, iparosok, szállítómunkások (*Az iparos, Koloniál*),

a kisvállalkozói kör (*Rákóczi-kettős*), a katonaság és egykori alakjai (*A nyelesgránátok*), alkoholisták, kocsmák és kocsmások (*Kalucsnival a mennyországba*), a kórház és polarizált világa (*Apám szemével*) és számtalan más kisember: ruhatáros, boltos, pincérnő, fagylaltos, lecsúszott értelmiségiek. A társadalmi és foglalkozástípusok mellett szinte valamennyi korosztály is a novellák terébe kerül: leépült öregemberek (*Talán cserebogár*), fiatal- és öregasszonyok, csaló vagy csalni készülő nők és férfiak, családosok és magányosak, s a szerző kisgyermek önmaga is (*Retro, A cipő)*, az önéletrajz egyéb felhajtóerői révén pedig (különböző életkorukban) a szülei, rokonai, majd az egykori és mai könyvtárak világa és ezek tipikus vagy különc nő- és férfialakjai (*Szaszi néni, a rettegett, Győrből jöttek, Kalucsnival a mennyországba*).

A történelem, noha megjelenítése látszólag nem áll a novellák hangsúlyosabb szemléleti vektorai között, mégis szinte mindenütt fölvérzik a tárgyak, a helyzetek, a sorsok szétszóródott, letakart vagy elfeledett, csak az emlékekben izzó konkrétumaiból. Különösen a közelmúlt, a diktatúra piszkos ujjai lapoztatják fel az íróban, majd az olvasóban is olyan mozdulattal az emlékeket, hogy a gyakran poentírozott helyzetek, a tollra emelkedett különös életsztorik mögül lépten-nyomon kilátszódnak a már elhagyott sarló-kalapácsos történelmi kor ténykedésének „eredményei". A használt telefonkönyvről írott novellában (*Számok könyve*) például ekként: „Azt mondta a nagyapám, hogy a csehszlovákok hatvannyolcban úgy jártak, mint mi ötvenhatban. Beköpték, bevitték. Telefonkönyvvel ütötték fejbe. Hátulról. Elgörbült a szék lába. Neki meg kitörött a nyaka. A telefonkönyveket korábban az emberük hátára, hasára tették, és azt verték gumibottal. Nem maradt nyoma." A Kádár-korszakhoz tartozó munkamorál lefestése éppúgy hozzátartozik ennek a sorsközegnek a jellemzéséhez, mint a bútorai (*Koloniál*), a jellegzetes helyzetei vagy emberalakjai. „A szomszédos üzemekben gályázó esztergályosok pillanatok alatt lenyúlnak mindent, ami nincs a festett betonpadlóhoz rögzítve, talán ezzel bosszulják meg, hogy ők géphez láncolva állítgatnak, tekergetnek, közben röpköd a forgács, néha még a tokmánykulcs is." (*Az iparos*) A miniatűr életsarkokban megnyilvánulni akaró létperspektíva is jellegzetesen – és természetesen – e történelemtől megnyomorított örökségű, szűkített létterek arányaihoz van szabva, többnyire olyanképpen, ahogyan – szintén *Az iparos*ban – Dagi Feri számára a lét effajta távlatai: „egyre nagyobb sertésállománya van, jó zsírosakat eszik, nem csoda, hogy alig tud lépni, enne inkább csirkét, nem halna meg tíz év múlva fiatalon, nem ballagna a koporsót szállító limuzin mögött a »csak a jók mennek el« lágy dallamától és a lélekharang kemény kongásától kísérve a rokonsága." Hasonló motívumtöredék sűrűsödik vigasztalanul *a félhelyes* szövegébe is, amelyben cseppet sem fényes jövőjéről a főhős ilyen látképed ad: „Kiérdemeltem egy fél díszsírhelyet, érted??? Egy fél díszsírhelyet, a mi községünk nagyközség ám, nekünk még díszparcellánk is van! Nyugszik ott kanonok, egyetemi tanár, néprajzkutató, elszármazott kórházi főorvos, hamvaiban hazaköltözött főnemes, és persze díszpolgárok, közöttük egy túlontúl sikeresen megpokrócozott termelőszövetkezet-agitátor." A halál, a gyors, az idő előtti kimúlás az ábrázolt sorsterek és történelmi korok természetéből egyaránt következően ad erős motívumhálót e művekben,

Tematikai síkon a halál mellett a bűn, a félresiklás, a – jobb vagy boldogabb élet reményében – „rossz" útra térés az a gyakori esemény, amelyhez a novellák történéssora gyakran magnetizálódik. *[A]* félhelyesben hamis tanúzás, a *Rákóczi-kettős*ben kisebb simlis hazugságok, az *Originál*ban (noha sikertelen) házasságtörés alakítják a novellahős életútját, adják a torz alkatú, a zsákutcákba vagy sehová sem vezető sorsállomások elemét. A nő-férfi viszony, a – többnyire – beteljesületlen szerelem vagy vágyakozás szintén szerves tematikai alkotó-

részét képezik az írásoknak. Szeretetéhes, kielégületlen vagy csupán szürke életüket felrázni szándékozóan a másik nemhez csapódó, oda kényszerülő vagy a másik személyiségéhez valóban vonzódó hőseit végül egytől egyig kitaszítja magából Ámor birodalma: az érzelmi vagy a szexuális boldogság ott marad az emlékezés csapóajtói mögött (*Tunguz-meteor, Originál, Papamobil*). Így a legszebb emberi érzés is a kisvilágok sötét csapdáinak része lesz. *A dózis* hőse – a legextrémebb példaként – a halkonzervekért megvásárolt női testtől és az erotikus képességek fokozása miatt naponta megevett kétkilónyi búzacsírától dagad meg büszkén testben és lélekben. Az eltorzulás, a kisiklás, a félrelököttség, a deformáció a hősök sorskifutásának – a társadalmi létből és saját képességekből-lehetőségekből egyformán következő – ismétlődő távlatát adja.

A könyvbe emelt emberi mikrokörnyezeteket a maguk egyszerre nyomorsugárzó és meghitt realitásában varázsolja az olvasó elé az író. Akár munkahelyekről, akár otthonokról, lakásbelsőkről, akár – igen sokszor – a megformált jellemek étkezési szokásairól ad képet, mondataiból példatárat lehetne szerkeszteni a hol konkrét leírást nyújtó, hol metaforikus áttételekkel fogalmazó érzékletes sűrítményekből. „A szerszámtartó szekrény teteje az asztalom, a derekamig ér, fémlemezekből hegesztették össze, valamikor zöldre mázolták, mára megfakult, az olajtól opálosan fénylik" – olvasható a realizmus éles szempillantásába fogott mondat *Az iparos*ban. Hasonló, méghozzá szakmailag pontos leírását adja a műhelyben végzett munkafolyamatnak is: „…úgy fogjuk a hántolókést, mintha le akarnánk döfni a fémet, ráhelyezzük a felületre, és a csípőnk finom lökéseivel energiát adunk a műveletnek. Aztán ismét megmozgatjuk az indigós etalonon, ekkor más sokkal több kék folt bukkan elő, ezeket is levakarjuk, és mindezt addig ismételjük, mígnem a fémszínű és kék foltocskák egyenletesen borítják a felületet…" S ki ne emlékezne kisgyerekkorából azokra az ízekre, amelyekből az *Annuska kenyere* így tálal egyet a könyvet forgató elé: „esténként anyám hajlamos volt bő fokhagymás zsiradékban pecsenyét sütni a családnak, és a megmaradt, barnásra színeződött, imitt-amott húsdarabokat tartalmazó matéria igazán fölséges volt, sózni se kellett." Az ábrázolt világszögletekhez az ott búvó, már-már a korra utaló szimbólum érvényű, ezért gyakran retró jellegű tárgyak is hozzátartoznak, ilyenek a savanyúcukorból öntött nyalóka, a nejlonotthonka (*Retro*), a kalucsni (*Kalucsnival a mennyországba*), a viszsza-visszatérő rántott csirkehát és a jellegzetes bútor. A koloniál szekrénysor és a pártállam városi ékessége: a lakótelepi környezet eredendő belső kontrasztja az első pillanatától az utolsóig feszíti az elbeszélést. A bútorban a megszerzendő polgári jelkép értelmét folytonosan és időről időre szétveri a miliő sanyarú kisvilága: „az egész monstrum idegenül hatott a hatvanas évek második felében épült, masszív, bár fantáziátlan salakblokkos lakótelepi lakás nagyszobájában." (*Koloniál*)

Ha a Győry Domonkos-típusú tematikai körzet és ábrázolási metódus európai és magyar előzményeit, vagyis az író elődjeit keressük, akkor a már említett Csehov – későbbről pedig Hašek, Hrabal – és Mikszáth mellett számos más magyar alkotó téma- és stílusöröksége is felsejlik a novellák olvasásakor. Az írói kreativitás függetlenségének elismerése mellett ezek a nyomok az epikai irány magyar irodalomtörténeti beágyazottságára vallanak, s egyszersmind jelzik az írói minőség esélyeinek mértékpontjait is. A *Retro* például Kosztolányi *A kulcs* című novellájához hasonlatosan elevenít meg gyermekszemmel egy életképet és a kisgyermek veszteségét a valóság riasztó tartalmai láttán. Másutt Gelléri Andor Endre *Hűvösvölgyi nászutasok* című novellájának környezet- és jellemábrázolása tűnik fel egy-két

pillanatra az elődöket kereső tekintet képernyőjén (*Originál*). Krúdy egyik jellegzetes motívumláncához hasonlóan az evés folyamata, az ételek bemutatása éppen a zárt kisvilágok eseménytelensége miatt fokozódik fel itt is, de jellegében Győrynél ez is a kisszerűségek alkotmányához igazodik. „Különösen kedvelte a Rákóczi-salátát, az irdatlan adag sajtot, sonkát, tojást és öntetet (…) nem a kínálatban szereplő termékeket fogyasztották, hanem a sertésoldalast, kolbászt, sült császárszalonnát hasábburgonya-körítéssel." (*Rákóczi-kettős*) A rövidebb írások részint a prózaversek, részint az Örkény teremtette egypercesek műfajához állnak közel. Így például a *Papamobil (írás egy kép alá)* című munka, amelynek a kifakuló szerelmet kifejező mondata a szerző epikába szőtt, gyakran a groteszkbe néző metaforateremtéseinek egyik jellegzetes példáját adja: „Egyre fakultak próbálkozásaim, apránkint rojtosra kopott az átütőpapír vékonyságú remény, hogy… legalább a magamévá tehetem." A *Talán cserebogár* egyre leépültebb tudatú öregemberének rokona pedig – a 20. század második feléből – Nagy László *A fekete pátriárka* című prózaverséből néz ránk. A világ szabályait immár semmibe vevő, az idő és a történelem gyötréseiben megbetegedett öreg lélek önelvű, bizarr cselekvéssora a legközösebb bennük, de míg Nagy László vershőse hosszú nyelű baltával ront rá a köré záruló, megmaradt világára: a szobabelsőre, e mű főszereplője a régi parkban, kinn, szabadon, a nyilvános – és botrányos – vizeléssel fejezi ki egykor volt szabadságvágya emlékét. A háta mögé halmozódó, a tűnt időt, egyáltalán az időt pedig a hátára fordult, e helyzetéből elmozdulni nem tudó, vergődő cserebogár (szintén jelképes) látványával a pupillájában. S Győry Domonkos szemléleti elődje a közelmúlt írói közül az emberi szakadékokat, a peremeket, a társadalmi mélységeket belülről és hitelesen ábrázoló Hajnóczy Péter (*Ösztönző elem*), Csörsz István (*Sírig tartsd a pofád*) és Fejes Endre (*Rozsdatemető*) is; a költészet infernálisabb terrénumából pedig Petri György (*Hogy elérjek a napsütötte sávig*) és Ladányi Mihály (a *Kitépett tollú szél* kötet) verseiből húzhatók érintők írói közelítéseihez.

Mindezek alapján az első sorokban feltett kérdésre: sikerült-e a novellák szerzőjének a harmadik évezred elején, az állandó forrongásban lévő új magyar történelmi időszakban olyan látószöget és stílustartalmat találnia, még pontosabban alkotnia, amelyek élményszerűen és érvényesen tudnak rányitni a tudatosan vagy szándéktalanul takarásokban maradt, eltagadott vagy láthatatlan magyar életzugokra, sorsokra és lelkekre, határozottan az a válasz, hogy: igen. S azért is figyelmet érdemel ez az írói magatartás, mert a rendszerváltozás után a katedrákról propagált írói módszerek jó része kimért módon maradt távolságtartó a szociális (ekként mélyen nemzeti) tartalmaktól. A kötet kisprózái a homályból kimenekült – noha tüskés és vad – fénytöredékekként hoznak üzeneteket a személyes és társadalmi lét vázolt tartományaiból. Kialakított értékeivel, érettebb írói értékmezőket figyelő kísérletvonásaival együtt ezért is fontos állomás az új könyv Győry Domonkos írói pályáján, és ad egyértelmű biztatást a közművelődési feladatok mellett „árnyékban" végzett szépirodalmi tevékenység további kiteljesítéséhez.

VIDÉKI PÉTER

AZ IGAZI KÉK

Kiss Ottó: A Kék Oroszlán bezár. *Athenaeum, Bp., 2022*

Kiss Ottónak *A Kék Oroszlán bezár* című novelláskötete nagyon izgalmas vállalkozás a szerző, a szerkesztő és a kiadó részéről egyaránt. A kötet huszonhat novellájából tizenhárom a 2003-ban megjelent *Angyal és Tsai* című novelláskönyvből került át, címváltozásokkal és aprónak tűnő változtatásokkal finoman áthangolva, árnyaltan időtlenítve, eredeti környezetükből kimozdítva az eredetit. A másik tizenhárom, folyóiratokban publikált írásban is vannak elmozdulások, például riportból a dokumentarista novellatípus remek darabja (*Szabadi bácsi már nem él*) született. A jól megírt novella egyik ismérvének megfelelően a válogatás szövegeiről, azok tematikai fókuszáról rövid leírást alkothatunk. Az örkényi groteszket felvillantó *Patkányirtás* a rendszerváltás után zajló privatizációs hatalmi harcról és a szkinhed jelenségről, az idő felgyorsuló mozgását szimbolikusan megjelenítő *Csúszda a jövőbe* egy tanár egyéni tragédiájáról, a *Mobil* a csövesek világáról, a *Zizi néni* a kelet-magyarországi belvizek által bekövetkezett „sátántangói" pusztulásról, az emlékezettechnikára építő narrációt alkalmazó *Van neki ez a kutyája, a Császár* a lenyúlt csaj okozta „sokkról" , a *Verébfogó* a vágóhídon dolgozók életéről és az „ejtőernyősökről" szól – és így tovább. Perifériku élethelyzetek, megpróbáltatások, küzdelmek, menekülések, tragédiák, lecsúszott magányos sorsok. A nagyon gondos és érzékeny szerkesztés eredményeként a történetmesélő novellahagyomány – Tömörkénytől Krúdyn át egészen Tar Sándorig érezhető a hatás – egységesen jó színvonalú darabjai a nagyepikai megvalósulás előérzetét sugallják. Egy leendő Kiss Ottó-regény/novellafüzér megszületéséig azonban marad nekünk egy részletekben a nagy egészről elbeszélni vágyakozó novelláskötet, amit a zártság és a nyitottság, a múltidézés és a jövőbe csúszás, a rögvalóság és a mitikus fantázia, a viszonylagos tematikai egységesség és a nem radikális prózapoétikai sokszínűség egyszerre jellemez.

Szép az ív, sokrétűen és mélységében egyértelmű a nyitás (*Szávó udvara*), nincs fejezetekre tagolás, de van *négy* olyan novella, amelyek a szövegek olvasása közben mégis pozicionálnak a poétikai térben egy-egy – előre és hátra, illetve körbe-körbe pásztázó – fénypontot; valamint az utolsó négy novella kötetzáró pozíciója sem igen felcserélhető az egységérzet sérülése nélkül. A dokumentarista ihletettségű, szociografikus novelláktól (*Patkányirtás, Szabadi bácsi már nem él, Ígyélmama*) – amelyek szintén nem nélkülözik a mitikussal való párbeszédet – finoman hangolva haladunk a fantázia által birtokolt világokba (*Kék zóna, Evelin látogatása*), hogy végül megérkezzünk a hatalom és az erőszak uralta disztópiák (*Kísérlet, Önkéntesek*) terébe. Fontos hangsúlyozni, hogy ez nem valamilyen szabályos, egyenes vonalú mozgás, inkább szabálytalanul körszerű, végtelenített aktivitás: egymásba csúszkálások, apró elmozdulások, motivikus visszatérések, ki- és átjárások jellemzik a szövegek közötti kapcsolatokat. Ahogy a *Gyereknap* című novella elbeszélője a *hintázó* hajléktalanról

fogalmaz: „Azt gondolta, amikor előrelendül, a jövőbe les, amikor hátra, a múltba siklik. A múltnál szorította szorosabban a láncot, nehogy kicsússzon az ülőkéből. Mostanában egyébként is az emlékekbe és a szokásokba kapaszkodott, azok lendítették tovább napról napra."

Az *első* szerkezeti pont a kötet nyitó novellája, ami kijelöli a kötet olvasási stratégiáját, a poétikus terek bejárhatósági kereteit, és – talán nem túlzás – a szerző múltat idéző és megőrző „programját". Ha figyelembe vesszük, hogy Kiss Ottó három regénye (*Szövetek, Javrik könyve, A másik ország*) a dél-alföldi régió különböző kor- és társadalmi szegmenseit idézi a szövegek történeti hátteréként, akkor elmondhatjuk, hogy *A Kék Oroszlán bezár* novellái időben és térben is kitágítva, leplezetlenül és kegyetlenül mutatnak rá azokra a társadalmi és szociális viszonyokra, amelyek a rendszerváltás előtti és utáni Kelet-Magyarországot – közelítő topográfiával: a Viharsarkot – jellemzik. És teszik ezt úgy, hogy közben folyamatosan „szivárog be az ég" (*Csúszda a jövőbe*), vagy „amikor kigondolja az Isten, hogy leenged egy kötelet az égből" (*Gyereknap*), azaz a fantázia, képzelet és álmok teremtette mitikus tartományok jól láthatóan, magától értetődően vonódnak be a reáliák világába. Az első novella önreflexív gesztussal utal rá („Az járt a fejemben, hogy ha megírom majd ezt az utat, azt a címet adom neki: Szávó udvara"), hogy a *kezdés*ben minden benne van, benne van *A Kék Oroszlán bezár* minden szövege, illetve az elbeszélők monológjai által teremtett és a szövegek által megidézett világok mindegyike, de „nemcsak térben van benne a Szávó udvara, az időben is, minden időben, az ősrobbanástól egészen addig, míg világ a világ". A *mindent* magában foglaló novellában a valóság és a képzelet, illetve a múlt és a jövő között átcsúszások figyelhetők meg, amely mozgások a kötet novelláinak többségére – más-más hangsúllyal és kissé más poétikával – jellemzőek. Csak néhány példa. A *Csúszda a jövőbe* főszereplője hirtelen megöregszik, *A kísérlet* elbeszélőjének szerelmével hasonló történik. A *Háborús játékok* főhősének úgy tűnik, hogy a barátja a vízen jár, a *Zizi néni*ben kirajzolódik a beázott és leszakadt plafonon Magyarország térképe. A *Goldberg-levelek*ben a különböző idősíkok egy térdimenzióban állnak össze, ahol az elbeszélőt teremtő Eszter a történetmesélés őrzője, maga a tenger, ahova a világ összes története összegyűlik, s ahonnan minden történet újramesélődik.

A *Szávó udvara* nem csak tematikusan utal az egységben lévő sokféleségre (szárazság-vízözön, Magyarország-Európa, pusztulás-újjászületés, halál-élet), hanem az olvasó számára kínál egy sor motivikus kapcsolódási pontot (lepke, eső, eperfa) és a valóságon túlmutató, transzcendenst vágyó (angyal és variációi) elbeszélői és egyben befogadói nézőpontot. Kissnek sokszor sikerül a szövegek elbeszélőinek vágyát és az olvasó empátiáját finoman egybefonnia, s ez azt eredményezi, hogy a perifférián élők sorsa a részvét és – megkockáztatom – a szeretet hangján szól. Az egyik legjellemzőbb erre a *Zizi néni* című novella, amelyben a – csak a szöveg végén derül ki, hogy halott – fiának levelet fogalmazó

címszereplő a magány, környezetének teljes pusztulása állapotában így beszél: „az öröm olyan, mint a pillangó (…), nem időzik, virágrul virágra száll, ha meg akarod fogni, csak hamarébb elröppen, ha meg azt hiszed, hogy sikerült, mire kinyitod a tenyered, már vége is." Mert a novellákban minden megtörténik, az is, amit nem szerettünk volna, vagy akár az is, amit szeretnénk, hogy megtörténjen: „Ebben az udvarban, fiúk, mindennek meg kell történnie, mindennek, ami Szávóval nem történhet meg."

A novellaválogatás *második* fénytörésszerű pontja az idősíkok játékát talán a legizgalmasabban megjelenítő, a távoli múltat – 19. századot – felidéző *Goldberg-levelek*, amiben egy enigmatikus szereplő, Soperla Eszter a Goldberg-levelekből felidézi a Soperla-ház környékének elfeledett lakóit, majd az elbeszélőt visszavezeti a novella kezdőpontjához. A rejtvényszerű fikciót működtető *Goldberg-levelek*ig a valószerűség elbeszélhetősége uralja a novellákat, utána viszont olyan írások (*Kanada, Egy kis napsütés, Evelin látogatása, Kék zóna, Út haza*) következnek, amelyek az álomstruktúrát követik és/vagy az álomba menekülés lehetőségét kínálják hőseiknek. A *Goldberg*ben – akár a nyitó novellában és még néhány más, a múltidézés gesztusát mutató darabban (*Út haza, Angyal és társa, Wessenauerék kútja*) – az évtizedek óta távoli helyen élő felnőtt elbeszélők (vissza)utazása a gyermekkor helyszíneire a még jövőből érzékelhetőnek vélt múlt felkutatására irányul. Mivel az út során halott rokonok, barátok és szerelmek veszik körül az elbeszélőket, rá kell döbbennünk, hogy ami már egyszer megtörtént, az folyamatosan ismétli önmagát. Nincs búcsú a múlttól, nincsenek lezárható történetek, nincs semmilyen elmozdulás. Mindig ugyanabban a térben és egymásba átkúszó idősíkokban létezünk: ugyanazt másképpen örökítjük tovább. És megint a *Szávó udvara*, ahol a kisgyermek tragédiája az elbeszélői emlékezés által megismétlődik, és minden újra megteremtődik. Vagy Lauri bácsi kukumbáré-, azaz lapítottsárgolyó-bemutatója, amely értelmezhető a rögvalóságot ábrázoló, de abból az ég felé vágyakozó, a múltat megidéző és emlékező Kiss Ottó-i írói magatartás metaforájaként, illetve az elbeszélő vagy a szereplők beszédaktusai által teremtett szövegvilágok retorikai alakzataként. Így a kötet összes novellája – egy térben rögzített – a múltbeli események pillanatainak örök lenyomataként is értelmezhető.

A könyv *harmadik* „iránytűje" a referenciális optikát élesítő *Felmenők* című családtörténeti novellatriptichon, amiben a szerzővel azonosítható elbeszélő a kislányával beszélgetve emeli be az emlékezés terébe a transzcendens iránti vágyat: „– Oda nem jár se vonat, se busz, mert a mennyország arra van – nézett fel édesapád az *ég*re." A *Goldberg-levelek*től a *Felmenők*ig az álmok, a *Felmenők*től *A Kék Oroszlán bezár*-ig pedig az angyalok képviselnek alternatív megoldást – sokszor menekülést – a valósággal szemben. Az utolsó négy novellában a felvázolt antiutópikus perspektíva ellenében viszont a valóságban még működőképesnek tűnő emberi kapcsolatok (barátság, szerelem, család) jelennek meg példázat jellegűen. Mintha a teremtéstől az Édenkerten át az apokalipszisig tartó bibliai út valami megváltás nélküli körszerűséget járna be. Az *Evelin látogatásá*nak metafikciós helyzete – egy novelláskötet és annak értelmezése a novellában – reflektál a hétköznapokból kivezető fikciós világokat teremtő írói tevékenységre: „az elbeszélő a hétköznapinak mondható történésbe belopja az örökkévalóságot. (…) az írással olyan körívet mutat fel, amelyben végig érzékelhető a kör ideája is: a körív minden pontja magában foglalja a tökéletesség ígéretét, így a körív mintegy fölülmúlja önmagát." A *körív* egy pontján – az *álmok* tengere és a fantázia *angyalai* ölelésében – helyezkedik el a személyes mítoszt teremtő családtörténet, és az összes többi

múltidéző és jövőt láttató novellának is megvan a helye. A záró novella (*Silja Vevit unokája*) motivikusan (hal, Biblia, karácsony) is rájátszik a parabolikusságra.

A *negyedik* „választóvonal" a kötet címét adó novella, ami a *múltat idéző* és a *jövőbe látó* szövegek között létesít egy önironikus – a szerzői poétikai eljárásra reflektáló –nézőpontot. Az alkotás mint a teremtés romantikus toposza is a címadó novellában tematizálódik a legérzékletesebben, amikor a mesélés tereként működő kocsmában Zólyomi postás az állítja, „hogy ő szabadidejében történeteket eszel ki, hogy így csináljon a gondolatokból valóságot", majd hozzáteszi, ahogy a teremtő, „mi sem tudunk meglenni alkotás nélkül." A novellák terében (udvar, kút, kocsmák, búzamező) történő, valóságokat termelő és a múltat megőrző elbeszélések (*A Kék Oroszlán bezár, Szávó udvara, Út haza, Angyal és társa, Goldberg-levelek, Wessenauerék kútja*) mágikus gesztusok a halál ellen, mert Szávó udvarában „elhatároztuk, megtesszük a halál ellen, ami tőlünk telik". Vagy amikor a *Wessenauerék kútjá*ban az elbeszélő a vészkorszakot túlélt Zimmermann bácsit idézi: „az ember ebben a világban csodát tenni nem képes, legfeljebb a könyvekben képes csodát tenni, akkor is csak a fantázia angyala segítségével. Ha van egyáltalán angyala a fantáziának. Mert könnyen lehet, hogy az angyal is csak a fantázia szülötte."

És ha az angyal a fantázia produktuma, akkor abban, hogy *A Kék Oroszlán bezár* lett a kötet címe, finoman hangolt (ön)ironikus reflexió érzékelhető: egyrészt a mágikus realista címkével ellátott dél-amerikai elbeszélői hagyományra, másrészt a gyermekirodalmat kiválóan művelő szerző írói praxisára. Erre a gesztusra – az amúgy nagyszerű – könyvborító is rájátszik. A kékes hajnali derengésbe vont kocsmát ábrázoló fényképszerű grafika a szemben lévő ház zárt ablakának optikájából készült. Nem más ez, mint a valóság transzparens átírása, amelyben maga az író is felfedi lapjait. Ehhez hasonló az is, hogy a könyv második felében mindent eláraszt a *kék* („kék törülköző", „kék szempár", „Kék zóna", „kék fenyves", „kékes derengés", „kékes láng", „Kék-hegység", „kék füst", „kék fedelű könyv", „kék fémdoboz", „Kék Oroszlán", „kék overallosok"), mintha valamilyen titokzatos, rejtélyes, már-már megfejthetetlen jelentéshálózat kulcsa lenne; mintha a valóságnak lenne bármilyen mágikus magyarázata. A végtelen asszociációs lehetőséget kínáló „kék" motívum valójában annyira áttetsző, mint egy gyerekrajz: ahol *kék* az ég és *kék* a tenger. Lehet akár a mélység két iránya. Éppen felfejthetnénk, de Kiss Ottó novelláinak titka a titokzatos titoktalanságában van: megmutatja a varázslás mesterségét, a túlélés esélyeit, az elbeszélés lehetőségeit és az irodalom határait. De az igazi kék: a valóság.

SZEMES PÉTER

OTTHON ÖTTEVÉNYBEN

Szalai Zsolt: Gyökeres ház. *Napkút Kiadó, Bp., 2020*

Több dolgot jelez, hogy éppen legutóbbi verseskönyvével bontotta fel a korábbiak szabályos – olvasói számára is kiszámítható – megjelenési rendjét Szalai Zsolt. Egyfelől, hogy a középnemzedék jeles alkotójának lírai életműve nemcsak szándékolt tervszerűséggel, de saját belső törvényszerűségeinek kívánalmai szerint is formálódik; másrészt, hogy pályáján az elmúlt években a szerkesztői tevékenység (Ambroozia folyóirat, AmbrooBook Kiadó) és a tudományos teljesítmény (Skopáll József talbotípiáinak kutatása és feldolgozása mellett kiemelhetjük Vass Tibor poéziséről szóló kismonográfiáját) jelentős erősödésével talán kissé háttérbe szorult a költői; harmadsorban: egyértelműsíti, hogy az új kötet szövegeinek hiteles megírása csak az öttevényi otthonosság megszületését, tóközi önazonosság kialakulását követően volt lehetséges. A *Gyökeres ház* már címével remek lelemény, hiszen az azonos nevű család egykori épületét átalakítva, belakva, sajátté élve, történetét és titkait felfedezve, örökségként felvállalva gyökerezik meg igazán a lírahős a számára addig kevéssé ismert közegben – miként kedves növényei a talajban, válik „gyüttment"-ből *helyi*vé, a környezete által el-, közösségében befogadottá. A korpusz e folyamat stációit mutatja be.

A *bontás* nem csupán tér- és anyagnyerés, az ismeretlen felfedezése, régészeti munka is. A padlószint alól kúszó gyökerek(!) kerülnek elő (*Gyökeres ház*), a csiszolópapír és spakli nyomán egyre régebbi falrétegek (*Vakolatrétegek*), a gádor „falkutatása" során a nagymama keresztneve (*Zárókő*), a kémény téglái közül elrontott vasárnapi ebéd lakótelepen terjedő olajszagának emléke (*Egy kémény visszabontása*). S a köveken és gerendákon, mint a nemzedékeken át szolgáló Bibliában: nevek, monogramok, faragások – mindmegannyi felfejtésre váró enigma. Kihívások a kutatónak, de gátjai az építő igyekezetnek:

„Agyagba zárt, emléktelen alvás,
bontott emlékezet;
a törmeléket elhordjuk,
átrakjuk történetüket más terekbe,
régen, messziről felpakolt szüzséket
halmozunk a hátsó kert fái alá."
(*Gyökeres ház*, 20)

A legérdekesebb leletek a padlástérből származnak. A födém alatt, akárcsak egy egyiptomi piramis sírkamrájában, felhalmozott élelemtartaléktól körbevéve tárul fel a nagy pele múmiája (*Kozmogónia*), a lesöprés „egy rendezetlen élet" kellékeit szabadítja ki a por alól, köztük filmtekercs negatívjait (*Stukatúr*) az első alakkal, arccal

(*Tóközi délibáb*). Hogy azután az épületből csak a legszükségesebbek maradjanak, billencs hordja és munkagép döngölje el a feltárt történeti korok nyomait (*Kozmogónia*).

Az *építés* kicsiny világteremtés, a *van* létrehozásának öröme – ami újra gyermekít, kiemel a múló időből. Csíkos trikós, loknis kislány lesz megint az ágyások közt a kedves (*Nem az a tied*), tűzvarázslat, mágikus csoda a terrakottaégetés (*Ég – egy terület újrahasznosítása*), a vájlingos mosakodás kényszere pedig nosztalgikus fényt vet a betemetett vizesgödrökre (*Kacsaúsztató*).

Elsőként a ház „lelkének", titkainak megismerése szükséges, anélkül nincs, nem is lehet otthonosság. Elképzelni egykorvolt tornácot (*Veranda*), rácsodálkozni rejtett köt(ő)désekre:

„Akkor hinni kezdtem,
a háznak tényleg lelke,
a helynek arca, szelleme van,
és kivárásra játszik,
meg akarja őrizni magát
a változó időben.

Meg kell értened,
csak ezen át
léphetsz be e földre."
(*Falkutatás*, 21)

S azután jöhet a gyarapítás, a sajátté formálás, a „találni, tenni, élni" elv érvényesítése (*Otthon*) – ház és kert esetében egyaránt. Utóbbit a be nem avatkozás is gazdagítja (*Nem az a tied*), de még inkább a gazda gondossága (*Otthon*), tudva: valóban meggyökerezni csak a növényekkel lehet (*Nincs határ*). Ekként újítja és erősíti meg a szerelmet a cserépbe ültetett pintyő (*Süppedő tavasz*), köt a közösségbe a telkek metszetén telepített tárkony és oregánó (*Eöttevény Gemeinde*). Előbbi illata a személyes, illetve páros múltba visz, szigetközi csatangolások (*Nagy kör*), győri séták (*Szembe fröccsent ég alatt*) emlékeit eleveníti, míg emezek a települési históriából hívnak elő együttes (*Savanyú káposzta, Korridor*) és egyéni sorsokat (*Falusi androgün*).

A *befogadás* jele, hogy „Eöttevény Gemeindé"-be illeszkedéssel e helyi mítoszok is megnyílnak a lírahős előtt, aki azonban nemcsak a történetek, a hírek (*Menetrend szerint*), de a szemét (*A hulladék mecénásai, A szomszéddal közös dolgainkról*) és a víz (*A víz marad*) lokális körforgásának is részesévé válik. A *Viharvadász* meghatározása szerint: „Otthon a víz mellett. / És alatt. A hordalék fölött." (47)

Ám az *otthonosság*nak az esőre várás közben kortyolt, minden összetevőjében *házi* bodzaszörpnél szebb tanúságai is vannak: a vizsla körmére szorult lyukas barackmag

mintha a táj jegyajándéka lenne (*Otthon*), a fészkelőhely hálájaként csőrében gilisztákkal néz be a friss fészekrakó ablakán a rigó (*Cserépcsere*), és szinte családtagként kap ápolást a nyári viharban megszakadt, lassan haldokló almafa (*Nyesegetem*). A Gyökeres ház lakóinak sorában – akikhez egyszer talán a föld alatti utak is elvezetnek (*Menetrend szerint, Legyen*) – a fotóművészet értő kutatóját (*Kukk-kaszni, Pixel, Műterem, Bitang virág, Retus, A révfalusi hidak*) mégis a padláson fellelt (hátsó kötetfedélen látható) női kép helyezi el végleg és visszavonhatatlanul:

„A padlás porában talált fotónegatívon
egy nő áll a ház mellett. Éppen hazaért.
Jobb kezében táska, a kutya combjához
nyomja nedves orrát. A verandán bicikli,
épp a szobám előtt. A pilléreken sorjázik
a fény, foltokban havas az udvar. A hátsó
kert bejáratánál egy hársmagonc törekszik
a kerítés mellől árnyékból a fényre.
Most költöztünk be igazán."
(*Tóközi délibáb*, 31)

A tóközi otthon-lét vágyott természetessége a fénykép retusálását sem indokolja, őrizze csak a rárakódott rétegeket. Ekként őrzi Szalai Zsolt kötete is a bontás és építés, a házban-helyben megmelegedés momentumait, ábrázolja a *saját* otthonosság születésének, szilárdulásának folyamatát. Bizonyosak lehetünk benne, hogy a szép líraisággal kibontott, helyien egyetemes, örök emberi törekvés bőven kínál még ajándékokat és a gyökerezés után a rügyfakadás, a virágba borulás és a gyümölcshozás sem fog elmaradni.

ÉLETKÖZÉPI ÉLMÉNYLELTÁR

Sütő Csaba András: megnéztem újra**.** *Napkút Kiadó, Bp., 2021*

Költőként irigylésre méltó helyzetben van Sütő Csaba András, hiszen szerzett mesterségbeli tudással megerősített eredendő tehetségének köszönhetően a nyelv úgy simul keze alá, mint mesterembernek a formára vágyó munkadarab, idomárnak az engedelmességre szoktatott vadállat. Nem véletlen, hogy az elmúlt években indult értékmegáradásban – az érezhetően inspiráló szigetközi környezetnek is köszönhetően – sorban születtek, születnek jobbnál jobb kötetei: a *nempróza* (2019) és a *jönnek a házak* (2020) után legutóbb a *megnéztem újra* (2021). Az új verseskönyv éppúgy tudatosan komponált, akárcsak elődei, fő témája ezúttal – bevallottan „régi restanciák felszámolására tett kísérlet"-ként – a retrospektivitás, az emlékező visszatekintés, a jelen eredőjéül szolgáló múlt (alkotói, személyes portrét is kiteljesítő) megidézése. (Ennek jelképeként tervezői telitalálat a borítófedél illusztrációjául választott VHS-kazetta.)

A hátracsévélt film időben legtávolabbi kockái gyermekkoriak. Megelevenedik rajtuk a egykorvolt nagybácsi, felnyílnak az emlékezet lezárt terei, benépesülnek kitüntetett, szívnek kedves helyei. Az óvoda, a csoportszoba tábori ágyakon szuszogó nyugalmával és fékezhetetlen cirkuszával (*megy az alumíniumlétrával – Hét. dörög az ég.*), a közeli utca, amelynek végén a vízelvezető árokban zárul az első önálló kétkerekes kísérlet (*eleje vége*), az iskola, ahol kezdetben még nem ér a padban padlóig a láb. A legjellegzetesebb, a címbe foglalt kapcsán az utóbbihoz kötődő élményeket fogja össze a korpusz egyik legerősebb darabja, *A hatvannégy ütemű szabadgyakorlat*. Rövid tételeiből érzékletesen bomlik ki a B osztály megalakulása, a lírahős megkötése új közegében és kisdobossá avatása, napközi után a csavaros fagylalt öröme, a rendületlen gyakorlás a futballpályán, a buszozás nehézsége, a téli fenyőszerzés az iskolába, a mutatványra alkalmasak kiválasztása, a folyamatos tréning mellett az őrsi munka, a városba utazás, a nagy esemény előtti izgalom, a tornaruhába öltözés, a pályára indulás és a bemutató, hogy aztán az oda nem illő kísérőzene miatt – különösen már visszatekintve, angol nyelvtudás birtokában – paródiává, az ott élőknek érthetetlen „amerikai vircsaft"-tá váljon az egész. A zárlatot két okból is kiemelhetjük: egyrészt annak számára, aki magától értetődő természetességgel illeszt verseibe találó dalszövegrészleteket (*magnó, hallgatás*), sőt, kölcsönzi kötete címéül – apró módosítással – a The Cure albumáét (*d/Disintegration*), ez a tévedés „szentségtörés", másrészt remekül érzékelteti a '80-as évek végének átmeneti viszonyait. Jó szerkesztői megoldásként került tehát olyan, nosztalgikus fényű, korabeli szokásokat, divatokat, változásokat megörökítő írások szomszédságába, mint a *megy a busszal* (walkmanhallgatás, kazettatekerés tollal); *szatelit* (antenna, színes tévé, távirányítás); *ház, tartás* (modern gépek, gázbekötés); *analóg* (számítógépek fejlődése) vagy az *égtájék* (világító földgömb).

Az érésidő helyszínei mások: futballpálya, buszmegálló, kocsma. Közülük az első kapja a legnagyobb hangsúlyt, kitüntetett szerepét a releváns versek előkelő státusza, kötet élére állítása is jelzi. Az itteni otthonosság nem jár alanyi jogon, megszerzése „dzsindzsásba rúgott labdák" (*eleje vége*, 86), kapufa- és pipatalálási kísérletek (*A hatvannégy ütemű szabadgyakorlat – anyám félötös*), edzések sorának (*itthon, idegenben*) elvégzésével lehetséges, s a kiküzdött jutalom: hely a csapatban, a megyei labdarúgás megannyi élményének átélése (*Ó, etika&taktika*). (Emellett az alkalmi meccsek két állandó mellékalakja is megjelenik – a pálya szélén futó örök atléta */egyismeretlenes egyenlet/* és az elmenő, majd visszatérő, rövid időre be-beálló türelmetlen /ÖTPERCES/.) Ám ma már a fű és a beton is üres, nem köttetnek életre-halálra szövetségek, a hurokjárat gyorsan fordul (*visszafelé*), leszállni nem érdemes, mert nincs kivel találkozni (*ekképp köszönne*), a kocsmában idegenek ülnek, temetőbe távoztak a kártyás öregek (*de hova*). Eltűnt a *megnéztem újra* soraiban idézett kiszámíthatóság: „az élet felosztható. gyerekkor, ulti, snapszer, gyufa. kamaszként flipper, öngyújtóból kipattanó tűzkövek. pókerbe be nem száll. ül a büfében, a szappanoperák generálta csöndben maga elé néz. ha megreccsen alatta a szék, dühös szemek vágnak felé." (37)

A múltba néző visszatekint a régi Győrre is – könyvtár és sarki virsli (*könyvtár délelőtt*), antikváriumból elemelt, első kiadású *Szálkák* (az és ha egyszer szép Pilinszky-hommage), vízi élet, az ETO aranykora, kocsmák, vendéglők és irodalmi anekdoták nyomán halad egészen egy csupán sejtett, álombeli sikátorig, ahol érvényét veszti az idő múlása (*megsejtett egy utcát*). Az oda befutó kobold kezéről leeső négy gyűrű (többek között a megismerés hagyo-

mányos jelképe) négy, szinte zenei tételt hív elő, amelyek – a jogosan felmerülő kérdésekkel együtt is – a kerek évfordulóját ünneplő város iránti szeretet megvallásává állnak össze:

„leteszi végül a tollat fejét felemeli a többi
innen már a szem és az elme dolga lesz
a boncasztalra néz és hűldögél
nézi kevesebbet többet tud-e

át és vissza téren és időn
a fénykazánok felé tolul
nézi a negyvenegyhez
a hétötven mint viszonyul"
(*A Négy Gyűrűk – ami a kobold kezéről a sikátorban leesett. IV. ami a kérdezést illeti /those about the question/, 82*)

A filmen végül nagybajcsi képek peregnek, újabb felvételek a szűkebb pátriából. A kert konzervvel szelídíthető, karmos villámairól (*cseresznyefa a szélben*), a meggyszüret mindenkori gyümölcsszedésektől lekváreltevésig tartó rítusáról (*megy az alumíniumlétrával*), a szigetközi élet évezredes, lassú folyamába ereszkedést, az otthonosságot igazoló aktusok soráról (*nyugati jelen, kóda holnapig*), e kisvilágban uralkodó harmóniáról (*közjáték tücsökkel, omló, épülő tájjal, zongorán kísér a folyó*).

A *megnéztem újra* életközépi élményleltár, Sütő Csaba András elismerésre méltó minőségben és példás szorgalommal írt – köteteken áthúzódó – „szerelmes földrajz"-ának újabb jelentős teljesítménye. Személyes szalagjának, házi videójának közösségi vetítése pedig nem is végződhet másként, csak értékelő összegzéssel: „megnéztem újra. tetszett, amit láttam, a visszát nem így képzeltem el, viszontlátásra, viszontlátásra, bólogattak a meggy- és cseresznyefák, hallgatott a diófa zöldje, maszatoltak a barackfák az enyhülő esti szélben, mosolyogtak, tudták, minden év egy esély, sajnálat semmi nem maradt: minden annyi volt, amennyi volt. grammal se több." (*megnéztem újra*, 39)

FERDINÁND-HÍD II.
REPESZTÉS, AQUATINTA, 43x63 CM, 2004

SZERZŐINK

ANDRÉ FERENC (Csíkszereda, 1992): költő, slammer, műfordító, szerkesztő, irodalomszervező. Legutóbbi könyve: *Bújócskaverseny* (2020).

ANTAL BALÁZS (Ózd, 1977): író, költő, irodalomtörténész, kritikus. Legutóbbi kötete: *Súly és könnyűség* (2020).

BALÁSSY FANNI (Gyula, 1998): költő, író. Kötete: *Hol is kezdjem* (2020).

BÁNKI ÉVA (Nagykanizsa, 1966): író, költő, irodalomtörténész. Legutóbbi könyve: *Esőváros* (2022).

BENEDEK SZABOLCS (Bp., 1973): író. Legutóbbi könyve: *A fehér ruhás lány* (2022).

CSABAI LÁSZLÓ (Nyíregyháza, 1969): író. Legutóbbi kötete: *Rákosival az ágyban* (2022).

ENDREY-NAGY ÁGOSTON (Mór, 2002): költő, az ELTE magyar szakos hallgatója

FARKAS ÁRPÁD (Siménfalva, 1944 – Sepsiszentgyörgy, 2021): költő, író, műfordító.

FILIP TAMÁS (Bp., 1960): költő. Legutóbbi kötete: *Nulladik nap* (2020).

GRECSÓ KRISZTIÁN (Szegvár, 1976): költő, író. Legutóbbi kötete: *Valami népi* (2022).

GYŐRY DOMONKOS (Győr, 1967): író, könyvtáros. Legutóbbi kötete: *Anyám sírása halkul* (2021).

HÁY JÁNOS (Vámosmikola, 1960): költő, író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Szavalóverseny* (2022).

JÁNOSI ZOLTÁN (Miskolc, 1954): író, irodalomtörténész, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Örvénylő himnuszok* (2020).

JÁSZBERÉNYI SÁNDOR (Sopron, 1980): író, költő, újságíró. Legutóbbi kötete: *A varjúkirály* (2020).

JENEI GYULA (Abádszalók, 1962): költő, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Szabadulószoba*. Verebes György grafikáival (2022).

KISS LÁSZLÓ (Gyula, 1976): író, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Én meg az Ének* – Bérczesi Róberttel közösen (2019).

KISS OTTÓ (Battonya, 1963): író, költő. Legutóbbi kötete: *A Kék Oroszlán bezár* (2022).

KOPRIVA NIKOLETT (Munkács, 1996): költő. Kötete: *Amire csak a fák emlékeznek* (2020).

KÓSA ESZTER (Nyíregyháza, 2001): költő, az ELTE TTK fizikushallgatója.

KÖTTER TAMÁS (Csorna, 1970): író. Legutóbbi kötete: *Vikingek* (2022).

KUSTOS JÚLIA (Szombathely, 1996): költő, író, kritikus, szerkesztő. Kötete: *Hullámtörő* (2022).

LACKFI JÁNOS (Bp., 1971): költő, író, műfordító. Legutóbbi könyve: *Bejglköztársaság* (2022).

MARGETIN ISTVÁN (Bp. 1979): író.

MARKÓ BÉLA (Kézdivásárhely, 1951): költő, író, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Zsarnokra várva* (2022).

MARNO JÁNOS (Bp., 1949): költő, író. Legutóbbi kötete: *Szereposzlás* (2018).

MOLNÁR H. MAGOR (Marosvásárhely, 1986): költő, szerkesztő.

ORAVECZ IMRE (Szajla, 1943): költő, író, műfordító. Legutóbbi könyve: *Ókontri* (2018).

P. NAGY ISTVÁN (Székelykeve, 1961): költő, kritikus. Legutóbbi kötete: *Ágrólszakadtak* (2022).

PÁL SÁNDOR ATTILA (Szank, 1989): költő, író. Legutóbbi kötete: *Rokonok* (2021).

PETŐCZ ANDRÁS (Bp., 1959): költő, író, esszéista. Legutóbbi könyve: *A látogatás emléke* (2022).

REGŐS MÁTYÁS (Bp., 1994): költő, író, előadóművész. Legutóbbi kötete: *Tiki* (2020).

SÜTŐ CSABA ANDRÁS (Győr, 1979): költő, kritikus, szerkesztő. Legújabb verseskötete: *megnéztem újra* (2021).

SZALAI ZSOLT (Győr, 1979): költő, kritikus. Legutóbbi kötete: *Gyökeres ház* (2020).

SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY (Bp., 1958): író. Legutóbbi kötete: *Duna. Mítoszok Dunája, a Duna mítosza* (2022).

SZEMES PÉTER (Zalaegerszeg, 1979): irodalomtörténész, kritikus. Legutóbbi kötete: *Fényverte utakon – válogatott műbírálatok* (2020).

SZENTMÁRTONI JÁNOS (Bp. 1975): költő, író. Legutóbbi kötete: *A katarzis nyomában* (2021).

TAKÁTS MÁRTON (Bp., 1971): grafikusművész.

TOMAJI ATTILA (Bp., 1959): költő, irodalomtörténész. Legutóbbi kötete: *Folyóhang* (2021).

TOROCZKAY ANDRÁS (Bp., 1981): író, újságíró, kritikus. Legutóbbi kötete: *Boldog emberek* (2021).

VIDÉKI PÉTER (Szolnok, 1973): kritikus, tanár, drámatanár.

ZALÁN TIBOR (Szolnok, 1954): költő, író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Istenek az árokparton* (2022).

CHEZ BO (RÉZKARCMŰHELY)
OLAJ, VÁSZON, 60×100 CM, 2014

AZ ESŐ MEGJELENÉSÉT TÁMOGATJA:

Petőfi Kulturális Ügynökség

Emberi Erőforrások Minisztériuma

nka Nemzeti Kulturális Alap

Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata

ABA-NOVÁK AGORA · SZOLNOK ·

500 FT

9 771419 798000 22004